

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR*

France's Afghanistan Policy: Goals and Challenges

Mehmet Seyfettin EROL**
Doğacan BAŞARAN***

Öz

Fransa, 1920'li yıllardan itibaren Afganistan'la ilişkiler kurmuşsa da bu ilişkiler, ekonomik boyutta kayda değer bir hacme ulaşmamıştır. Dahası Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, Afgan İç Savaşı ve Taliban dönemi, söz konusu münasebetlerde kesintilere yol açmış ve Fransa, çeşitli dönemlerde Kabil Büyükelçiliği'nin faaliyetlerini askıya almıştır. Sonsuz Özgürlük Operasyonu'ndan sonra ise Fransa, ABD'yle birlikte hareket etmiştir. Lakin ABD'nin 2021 yılının Ağustos ayında Afganistan'dan çekilmesi, Trans-Atlantik ilişkilerdeki çatlağı, Afganistan boyutunda da gözler önüne sermiştir. Zira Fransa, göç ve güvenlik temelli kaygılarından ötürü çekilmeye sıcak bakmamıştır. Buna rağmen çekilme sürecinde ABD'yle birlikte hareket etmiştir. Daha sonra ise Paris, ekonomik çıkarlarını koruma ve genişletme arzusuyla bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu makalede de Fransa'nın Afganistan politikası ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fransa, Afganistan, Taliban, Penşir Hareketi, AB.

Abstract

Although France has established relations with Afghanistan since the 1920s, these relations have not reached a significant volume in the economic dimension. The invasion of Afghanistan by the Soviet Union, the Afghan Civil War and the period of the Taliban led to interruptions in these relations and France suspended the activities of the Kabul Embassy at various times. After Operation Enduring Freedom, France acted together with the USA. However, the withdrawal of the USA from Afghanistan in August 2021 revealed the crack in Trans-Atlantic relations in Afghanistan as well. Because France didn't like to withdraw due to immigration and security-based concerns. Despite this, he acted together with the USA during the withdrawal process. Later on, Paris made some attempts to protect and expand its economic interests. In this article, France's Afghanistan policy is discussed.

Keywords: France, Afghanistan, Taliban, Panshir Movement, EU.

* Makale Geliş Tarihi: 01.02.2023

Yayına Kabul Tarihi: 11.05.2023

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı, e-posta: mserol@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8358-7326.

*** Dr., ANKASAM Afganistan-Pakistan Uzmanı, e-posta: basarandogacan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5055-5069.

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırıları vesilesiyle El Kaide terör örgütü tarafından hedef alınmasının ardından Washington yönetimi (Çelik ve Erol, 2019: 26), 7 Ekim 2001 tarihinde "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" adını verdiği Afganistan'ın işgalini başlatmış (Maniyar, 2022: 15) ve bu işgal, 20 yıl sürmüştür. Söz konusu işgal esnasında dönemin ABD Başkanı George W. Bush, "Ya Benimlesiniz Ya Teröristlerle" (The White House, 2001) şeklinde formüle ettiği ve "Önleyici Müdahale Doktrini" (Efegil, 2008: 104) çerçevesinde temellendirdiği terörle mücadele operasyonunda Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin desteğini almıştır.

İşgal sırasında ABD ve müttefikleri, Taliban yönetimini devirmeyi başarmışsa da Taliban'ı yok etme noktasında muvaffak olamamıştır (Erol ve Başaran, 2021: 9). Bu nedenle de 2009 yılından itibaren ABD, çekilme hazırlıklarına başlamış (Demirtepe ve Erdoğan, 2013: 63) ve önceki ABD Başkanı Donald Trump döneminde Washington yönetiminin Taliban'la Doha Antlaşması'nı imzalamasıyla çekilme süreci takvime bağlanmıştır. Nitekim ABD Başkanı Joe Biden, 29 Şubat 2020 tarihli Doha Antlaşması kapsamında 31 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan'dan çekilmiştir (State, 2020).

Çekilme sürecinde Avrupalı müttefikler, her ne kadar ABD'yle birlikte hareket etmişse de Afganistan meselesinde özellikle de göç riskinden ötürü ABD'ye çeşitli eleştiriler yöneltmiştir. Örneğin 30 Mayıs 2021 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada AB Afganistan Özel Temsilcisi Thomas Nicholson, "Askerler çekilirken niyetimiz kalmak." açıklamasında bulunmuştur (Azadi Radio, 2021). Bu kapsamda Avrupalı devletlerin Afganistan politikası önem kazanmaktadır. Avrupalı aktörler içerisinde ise Fransa'nın politikası ehemmiyet arz etmektedir. Zira Paris yönetimi, özellikle de önceki Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in emekli olmasının ardından Avrupa'da oluşan güç boşluğunu doldurmaya odaklanmıştır (Voice of America, 2021).

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Bu bağlamda Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, çeşitli kriz alanlarında geliştirdiği stratejiler vesilesiyle Avrupa'nın siyasi lideri olarak konumlanmaya gayret etmiştir. Bu kapsamda görkemli bir imparatorluk geçmişine sahip olan Fransa, özellikle de Macron'un kendini Napolyon Bonapart'la özdeşleştirme gayretine tanıklık etmektedir (Anadolu Ajansı, 2020). Fransa, her ne kadar eski sömürgelerinde aradığı nüfuzu teşkil etme noktasında birtakım problemler yaşasa da kriz alanlarında etkin bir strateji geliştirmeye çalışmaktadır. Afganistan'da bu alanlardan biridir.

Jeopolitik olarak Afganistan, bütün geleneksel kuramcılarının özel önem atfettiği Avrasya'nın merkezinde; yani dünyanın kalpgahında yer almaktadır (Güdül ve Raof, 2020: 14). Halford Mackinder'in "Kara Hakimiyeti Teoisi" de kalpgâhı kontrol eden aktörün Avrasya'ya hakim olacağını ve bunun da küresel liderliğe kapı aralayacağını varsaymaktadır (Erol, 2011: 11). Zira Afganistan, Ortadoğu-Orta Asya-Güney Asya bağlantısallığını sağlayan kritik bir bölgede yer almaktadır (Güdül ve Raof, 2020: 14). Bundan mütevellit söz konusu bölgelerde etkin olmak isteyen aktörler, Afganistan'daki nüfuzunu arttırma çabası içerisinde. Kuşkusuz Fransa da buna dahildir.

Bu noktada ifade etmek gerekir ki; Fransa'nın Afganistan'da 2001 yılındaki müdahalenin ardından asker konuşlandığı bilirse de aslında Paris, 100 yılı aşkın bir süredir bu ülkeyle yakından ilgilenmektedir. Taraflar arasındaki münasebetlerin 1922 senesinde imzalanan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'yla başladığı ifade edilebilir (Théâtre du Soleil, 2012). Bunun yansıması olarak 1923 senesinde Fransa, Kabil Büyükelçiliği'ni açmıştır. İki ülke arasındaki ilk üst düzey diplomatik ziyaret ise 1928 senesinde gerçekleşmiş ve dönemin Afganistan Kralı Emanullah Han, Paris'i ziyaret etmiştir. 1965 yılında da dönemin Afganistan Kralı Muhammed Zahir Şah'ın Paris ziyareti gerçekleşmiştir. 1968 senesinde ise dönemin Fransa Başbakanı Georges Pompidou'nun Kabil'i ziyaret ettiği görülmüştür (Théâtre du Soleil, 2012).

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

Görüldüğü gibi Paris ile Kabil, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal ettiği 1979 senesinden önceki dönemde yavaş da olsa ilerleyen münasebetlere sahip olmuştur. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal ettiği süreçte ise Fransa, söz konusu ülkedeki diplomatik faaliyetlerini sonlandırmış ve üyesi olduğu Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) diğer paydaşları gibi "Yeşil Kuşak Stratejisi" çerçevesinde Mücahit grupları desteklemeyi tercih etmiştir (Dick, 2002: 5). Nitekim Fransa, işgalin sona ermesinin ardından 1990 senesinde Kabil Büyükelçiliği'ni yeniden aktive etmiştir. Fakat Fransa, Mücahit grupların iktidarı paylaşamaması ve daha sonra da Taliban'ın Afganistan'a egemen olması hasebiyle Kabil Büyükelçiliği'nin faaliyetlerini bir kez daha askıya almıştır (Preston, 2005: 4). Bu noktada Taliban yönetimine Paris'in mesafeli yaklaştığı çıkarımında bulunmak mümkündür.

Yukarıda belirtildiği üzere, 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarının akabinde Fransa, ABD'nin müdahalesine sıcak bakarak Afganistan'a NATO Uluslararası Görev Gücü (ISAF) kapsamında asker göndermiştir (Erol ve Bingöl, 2012: 175). Nitekim "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" çerçevesinde Taliban yönetiminin devrilmesinin ardından Afganistan'da Hamid Karzai'nin Cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte Fransa, Kabil'deki diplomatik misyonunu yeniden aktive etmiştir. Dahası Karzai; 2002, 2005, 2008 ve 2012 yıllarında Paris'e ziyarette bulunmuştur. Buna karşılık 2011 yılında da dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin Kabil ziyareti vuku bulmuştur (Preston, 2005: 4-5).

Bahse konu olan ziyaretlerin sıklığından da anlaşılacağı üzere Fransa, Afganistan'daki işgal dönemiyle birlikte bu ülkeyle olan ilişkilerini geliştirmeye ve böylelikle azami kazanım elde etmeye odaklanmıştır. Bu çerçevede Paris yönetiminin kazanımlarını arttırmaya odaklandığı bir süreç cereyan etmiştir. Tahmin edileceği üzere Fransa, ikinci Taliban döneminin başladığı 2021 yılının Ağustos ayından itibaren de Afganistan'daki

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

çıkarlarını korumaya öncelik vermektedir. Nitekim bu makalede de Fransa'nın Afganistan politikası incelenmektedir. Bu bağlamda Paris yönetiminin Afganistan stratejisinin anlaşılabilmesi için Fransa'nın söz konusu ülkeye ilişkin hedeflerine, temas halinde olduğu gruplara ve bölgesel dinamiklere değinmek gerekmektedir.

Türkçe alanyazınında Fransa'nın Afganistan politikasına ilişkin akademik bir tezin bulunmaması ve tek akademik makalenin ise Ceren Gürseler'in kaleme aldığı "Macron'un Mali Politikasında Afganistan Etkisini Anlamak" başlıklı makale olması (Gürseler, 2022: 69-91), bu çalışmanın önemini arttırmaktadır. Nitekim bu makale de literatürdeki boşluğun giderilmesine dönük mütevazı bir katkı yapılmasını hedeflemektedir. Bu çerçevede makalede birincil ve ikincil kaynaklar üzerinden literatür taramasına dayalı bir araştırma yapılmıştır.

Makalenin analitik yapısından bahsetmek gerekirse, çalışmanın dört başlıktan oluştuğu ifade edilmelidir. Bu kapsamda ilk olarak Fransa'nın Afganistan politikasında ekonomik ilişkilerin yerine odaklanılmıştır. Daha sonra da ikinci bölümde Afganistan'ın madenleri bağlamında Paris'in beklentileri ve hedefleri ortaya konulmuştur. Ardından da üçüncü bölümde Paris yönetiminin Afganistan'da temas halinde olduğu gruplara yer verilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde de bölgesel dengeler özetlenerek Paris yönetiminin Afganistan politikasının geleceğine dair öngörülerde bulunulmaya çalışılmıştır.

EKONOMİK İLİŞKİLER

2021 yılına ilişkin verilere göre, Afganistan'ın ortalama 60 milyar dolar geliri bulunmaktadır ve ekonomisi, %2 büyüme ivmesine sahiptir. Kişi başına düşen milli geliri ortalama 1.500 dolar olan Afganistan, işsizliği yüksek olduğu ve dış ticaret açığıyla ön plana çıkan bir ülkedir (CIA Factbook, 2021). Toplumun temel geçim kaynağı ise tarımdır (CIA

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

Factbook, 2021). Zira sanayileşme noktasında Afganistan'da ciddi problemler bulunmaktadır. Afganistan'ın dış ticaretteki temel partnerleri ise Pakistan, Özbekistan, Kazakistan ve İran gibi komşu devletlerdir (CIA Factbook, 2021).

Böylesi bir ortamda Fransa, yukarıda belirtilen diplomatik temaslardan da görüleceği üzere Afganistan'la münasebetlerinde siyasi ilişkileri geliştirmeye odaklanırken; ekonomik ilişkileri arka plana itmiştir. Bir diğer ifadeyle Afganistan'ın jeopolitik öneminden ötürü Fransa, Afganistan'daki yumuşak gücüne ağırlık vermiştir. Bunun en somut göstergesi de 1960 yılından beri devam eden Paris Üniversitesi-Kabil Üniversitesi işbirliğidir (Diplomatie, 2023). Buna ek olarak 1963 yılında taraflar arasında Sağlık İşbirliği Anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma, 2001 yılındaki Amerikan müdahalesinin ardından yeniden yürürlüğe konulmuştur (Diplomatie, 2023). Ayrıca işgal döneminde 1969 tarihli Tarım İşbirliği Anlaşması da güncellenerek uygulamaya geçirilmiştir. Dahası Fransa, Afganistan'ın eğitim, sağlık ve tarım alanlarındaki gelişimine odaklanmıştır. 2012 senesinde ise taraflar arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır (Diplomatie, 2023).

Fransa ile Afganistan arasındaki ekonomik münasebetler noktasında ise 27 Ocak 2012 tarihli 20 Yıllık Dostluk ve İşbirliği Anlaşması'na dikkat çekilmelidir. Bahsi geçen anlaşma, Fransa'nın Afganistan'a dair uzun vadeli taahhütlerini içermiştir. Aynı zamanda bu anlaşma, ikili münasebetlerde sivil bir ilişkiye geçişi gözler önüne sermiştir.

Bu kapsamda güvenlik, bilim, kültür, altyapı, ekonomi ve ticaret gibi alanlara dair beş yıllık eylem planı belirlenmiştir. Ancak güvenlik sorunları sebebiyle iki ülke arasındaki ticari ilişkilerde arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır (Reliefweb, 2012). Örneğin iki ülke arasına ticaret hacmi; 2012 yılında 45 milyon avro, 2013 senesinde 25 milyon avro, 2014 yılında 17 milyon avro, 2015 senesinde 28 milyon avro, 2016 yılında 31 milyon

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

avro, 2017 senesinde 28,6 milyon avro, 2018 yılında 24 milyon avro, 2019 senesinde 28,5 milyon avro ve 2020 yılında 21,6 milyon avro olmuştur (Ministere de L'Europe et des Affaires Etrangeres, 2021). Fransa'nın Afganistan'la ticari münasebetlerindeki en önemli üç ihracat kalemi ise gıda maddeleri, ilaçlar ve kauçuk ve plastik ürünlerdir (Ministere de L'Europe et des Affaires Etrangeres, 2023).

Tahmin edileceği üzere, Afganistan'daki çatışma ortamı, siyasi istikrarsızlık ve etnik ve dini gruplar arasındaki gerilim, yabancı ülkelerin Afganistan piyasasına ilişkin güven problemi yaşamasına yol açmakta ve doğrudan ya da dolaylı olarak gerçekleştirilen yabancı yatırımları zorlaştırmaktadır. Nitekim yabancı ülkelerin hem ekonomik hem de kültürel alanlarda Afganistan'da faaliyet göstermesi zorlaşmıştır. Nitekim Fransa'da buna dahildir. Bu yüzden de Fransa, 2001 yılından sonraki dönemde Afganistan'da askeri anlamda varlık gösterse de ekonomik girişimler noktasında kayda değer adımlar atmamıştır. Bu nedenle de Fransa, Afganistan'a yatırım yapan ilk beş ülke arasında yer almamıştır. Buna karşılık Çin, ABD, İran, Pakistan ve Rusya ilk beş ülke arasında olmuştur (Mauritius Trade Easy, 2021). Ayrıca Orta Asya ülkelerinin de Afganistan'a yönelik yatırımları ve ekonomik girişimleri, komşuluk durumunun da etkisiyle oldukça mühimdir.

Fransa'nın Afganistan'a ilişkin ekonomik beklentilerinde ise işgal dönemindeki en dikkat çekici gelişme, 2010 senesinde Fransız Total firmasının Afganistan petrolüne yatırım yapacağını açıklaması olmuştur. Buna ek olarak 2016 yılında Fransa, Afganistan'da yatırımlar gerçekleştirmeye hazırlandığını açıklamıştır. Ayrıca Paris yönetimi, Afganistan'ın safranına ilişkin yatırımlar yapmıştır. Fakat Fransız firmalarının 20 yıllık işgal döneminde Afganistan'a yaptığı yatırımlar, 1 milyar dolar seviyesinde kalmıştır (I24, 2021).

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

ABD ve müttefiklerinin Afganistan'dan çekildiği ve söz konusu ülkede ikinci Taliban döneminin başladığı 2021 yılının Ağustos ayından sonra ise Paris'in nasıl bir Afganistan politikası benimseyeceği merak edilmeye başlanmıştır. Bu noktada Fransa'nın Afganistan politikasındaki temel hedefinin kazanımlarını azami seviyeye çıkararak kendi ulusal çıkarlarını korumak olduğu ifade edilebilir. Elbette bu durum, Fransa ile ABD arasında birtakım farklılıkların bulunması anlamına da gelmektedir. Aslında bu farklılık, tarafların küresel sisteme ilişkin tahayyüllerinin örtüşmemesiyle de yakından ilişkilidir. Zira Macron, Amerikan liderliğinin savunma boyutunu teşkil eden NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiğini düşünmekte (BBC, 2019) ve Avrupa'nın stratejik özerkliğine ilişkin arayışları açıkça dile getirmektedir (Bal, 2023).

Esasen Fransa, işgal döneminden beri Afganistan'da çeşitli adım kuruluşları aracılığıyla faaliyette bulunmaktadır. Bunların başında Fransız Geliştirme Ajansı (AFD) gelmektedir. Afganistan'daki çalışmalarına 2004 senesinde başlayan AFD, tarım, gıda, enerji, içilebilir su, sağlık, enerji ve eğitim gibi alanlarda faaliyet göstermiştir. Dolayısıyla AFD, Afganistan'ın gıda güvenliğine katkı sağlamaya odaklanmıştır. Söz konusu kuruluşun bilhassa 2018 senesinden itibaren sağlık, kalkınma ve enerji verimliliği gibi alanlara yoğunlaştırdığı görülmüştür (AFD, 2023).

Öte yandan dikkat çekmek gerekir ki AFD, 2004 yılından itibaren Afganistan'da 155,7 milyon avroluk faaliyette bulunmuştur (AFD, 2023). Buna ek olarak AFD'nin yan kuruluşu olan Proparco firması, Afganistan'a 35 milyon avroluk yardım yapmıştır. Proparco'nun çalışmalarında da sağlık, içilebilir su, konut, eğitim ve kalkınma alanları ön plana çıkmıştır (AFD, 2023).

AFGANİSTAN'IN MADENLERİ VE PENŞİR VADİSİ

Bilindiği üzere Afganistan, dünyanın en önemli yer altı madenlerine sahiptir. Bu anlamda söz konusu ülkenin başlıca zenginlikleri; yakut, zümrüt, demir, bakır, lityum, kobalt, bokist, civa, uranyum, krom ve nadir toprak elementleridir (CIA Factbook, 2021). Bu yüzden de tarih boyunca Afganistan'ı işgal eden güçler, bölgede yeraltı kaynaklarına ilişkin muhtelif çalışmalar yürütmüştür.

Esasen Afganistan'da maden kaynaklarına ilişkin çalışmaların başlangıcını 1955 senesinde kurulan Ulusal Jeolojik Araştırma Kurumu teşkil etmektedir. 1960'lı yıllardan itibaren de Alman, Fransız, Amerikalı ve Rus (Sovyet) uzmanlar, Afganistan'da çalışmalar yürütmüştür (Zolotodb, 2021).

Bu noktada Afganistan'ın en önemli zenginliklerinden birinin lityum olduğuna dikkat çekmek gerekmektedir. Örneğin 2010 yılında yayınlanan bir ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) raporu, söz konusu ülkenin lityum merkezi olabileceğini dile getirmiştir. Dahası mevzubahis raporda Afganistan'daki yeraltı kaynaklarının 1-3 trilyon dolarlık rezervleri barındırdığı belirtilmiştir (Deutsche Welle, 2021).

Üstelik Afganistan'ın önce Sovyet işgaline, sonrasında iç savaşa ve ardından da Amerikan müdahalesine tanıklık etmesi hasebiyle ciddi güvenlik problemleriyle yüzleşmesinden mütevellit bu ülkedeki madenlerin önemli bir kısmı çıkarılamamıştır. Fakat bu güvensizlik ortamı, yabancı şirketlerin Afganistan'a yatırım yapmasını zorlaştırmıştır. Elbette bu durum, Fransız şirketler için de geçerlidir (Fischer, 2021).

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

Yakın geçmişte Afganistan'ın madenlerinin çıkarılması hususunda Hint, İngiliz, Kanadalı ve Çin yatırımcılar çalışma yapmıştır. Fransa ise bu süreçte yeteri kadar gündeme gelmemiştir. Üstelik Paris yönetimi, birinci Taliban döneminde Taliban karşıtı gruplara destek vermiş ve özellikle de Kuzey İttifakı'nın liderlerinden Ahmed Şah Mesud'a destek vermiştir. Mevcut durumda da Fransa, Taliban'la ilişki kurulmasına son derece mesafeli yaklaşmaktadır.

Nitekim Paris yönetimi, Taliban'ın tanınmasını önlemeye dönük çaba içerisindedir. Bu kapsamda Fransa, uluslararası toplumun genel eğilimlerine de uygun bir biçimde Taliban'ın terörle mücadele etmesini, terör örgütlerinin Afganistan topraklarını üs olarak kullanmamasını, Afganistan'da tüm kimlik gruplarının temsil edileceği kapsayıcı bir hükümet kurulmasını ve kadın hakları başta olmak üzere insan haklarına saygılı bir yönetimin oluşturulmasını istemektedir.

Tüm bu nedenlerden ötürü Paris, Ahmed Şah Mesud'un oğlu olan Ahmed Mesud'un liderliğindeki Penşir Hareketi'ne destek vermektedir (Politico, 2021). Bu da Fransız şirketler açısından Taliban yönetimi altındaki Afganistan'a yatırım yapmayı rasyonel olmaktan çıkarmaktadır. Bu sebeple de Afganistan'da Fransız şirketlerinin kayda değer bir yatırımı bulunmamaktadır. Buna rağmen Fransa, "Lityumun Suudi Arabistan'ı" olarak bilinen Afganistan'da Total başta olmak üzere çeşitli firmalar aracılığıyla faaliyette bulunak istemektedir (CNN, 2021). Fakat Penşir Hareketi'nin saha hakimiyetinin olmaması ve Taliban'la ilişkiler noktasında Paris'in soğuk bir yaklaşıma sahip olması düşünüldüğünde, Paris yönetiminin Afganistan politikasında başarılı olmasının pek mümkün olmadığı öne sürülebilir.

Bununla birlikte Fransa'nın Penşir Hareketi'ne sıcak bakmasının nedenlerinden biri de Penşir Bölgesi'nde bulunan değerli taşlardır. Başta zümrüt olmak üzere dünyanın en zengin ve nadir bulunan taşları,

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Afganistan'ın Penşir Bögesi'nden çıkmaktadır. Bu taşlar, kuşkusuz Paris yönetiminin ilgisini cezbetmektedir. Nitekim Afgan uzman Hayit Mutar, Fransa'nın Penşir Hareketi ve Mesud ailesine verdiği desteği de bu taşlarla ilişkilendirmektedir (Yeni Akit, 2021).

Bu bağlamda zümrüt madenlerinin de dikkat çektiği ifade edilmelidir. Zira kalite ve renk açısından Penşir Vadisi'nde bulunan zümrüt madenlerinin kalite ve renk açısından Kolombiya zümrütlerinden dahi daha değerli olduğu belirtilmektedir (Eurasianet, 2002). Nitekim Fransa, Penşir Vadisi'ndeki zümrüt yataklarına verdiği önemden ötürü Mesud'a ve Penşir Hareketi'ne destek vermektedir.

Anlaşılacağı üzere Fransa, Afganistan'ın madenlerine ilgi duymaktadır. Ancak bu ilginin Penşir Vadisi'yle sınırlı kaldığını söylemek de yanlış olacaktır. Çünkü Fransa, 1920'li yıllardan beri Afganistan-Fransız Arkeolog Enstitüsü/Le delegation archelologique en Afghanistan (DAFA) aracılığıyla kültür diplomasisi ve arkeoloji çalışmaları yapmakta; lakin bu çalışmalar madencilikle paralel yürütülmektedir. Zira bir bölgede arkeolojik faaliyetlerde bulunulabilmesi, aynı zamanda kazı yapılan alanın maden zenginliklerine dair fikir sahibi olunması demektir. Bu anlamda DAFA, Afganistan'daki tek Fransız arkeoloji çalışmaları kuruluşudur (Ministere de L'Europe et des Affaires Etrangeres, 2018).

Halihazırda DAFA, Kabil'de çok sayıda laboratuara ve büyük bir kütüphaneye sahiptir. Üstelik DAFA, Afganistan'da kazı çalışmalarında bulunma hakkına sahiptir. Bu kazılarda bulunan eserler, Fransız müzelerinde sergilenmektedir. Buna Fransa'nın kültür emperyalizmi şeklinde bakmak da mümkündür (Ministere de L'Europe et des Affaires Etrangeres, 2018). Lakin yukarıda belirtildiği üzere DAFA'nın çalışmaları kültür emperyalizmiyle sınırlı kalmamaktadır. Çünkü Fransızlara Afganistan'ın yeraltı zenginliklerini takip etme ve araştırma fırsatı da sunmaktadır.

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

DAFA, devrik rejim döneminde özellikle de Eşref Gani yönetiminde Afganistan Hükümeti'ne danışmanlık yapmıştır. Nitekim Gani dönemindeki en ciddi tartışmalardan biri Mes Aynak Madenleri çerçevesinde yaşanmıştır. Kabil'e 30 km mesafede yer alan Mes Aynak Madenleri, dünyanın en büyük ikinci bakır rezervine sahip madeni yatağıdır. Söz konusu bölgede 1976 yılından beri DAFA'nın arkeolojik faaliyetler yürütmesi ise göz ardı edilmemesi gereken bir ayrıntıdır (Ministere de L'Europe et des Affaires Etrangères, 2018).

Taliban yönetimi öncesinde buranın işletmesinin Fransızlara verilmesi gündeme gelmiş, Çin'in yakından ilgilendiği görülmüş; fakat güvenlik problemleri bu konuda aşama kat edilmesini zorlaştırmıştır. Ancak bunun çok daha ötesinde Gani, DAFA'ya Afganistan'ın kapsamlı arkeolojik haritasını çıkarma yetkisi vermiştir. Böylece Fransa, Afganistan'ın hangi bölgesinde hangi potansiyelde maden bulunduğunu tespit etme imkanına kavuşmuştur. Ancak istikrarsızlıklar ve daha sonra da Taliban'ın iktidara gelmesi, Paris'in hedeflerine ulaşmasını zorlaştırmıştır. Dolayısıyla Paris'in Taliban yönetimine mesafeli yaklaşması, Afganistan'a ilişkin beklentilerinden uzaklaşmasıyla ve çıkarlarına ulaşma arzusuyla yakından ilişkilidir (Ministere de L'Europe et des Affaires Etrangères, 2018).

FRANSA'NIN TEMAS HALİNDE OLDUĞU GRUPLAR

Fransa'nın tarihsel süreçte Taciklerle yakın ilişkilerinin olduğu bilinmektedir. Özellikle Ahmed Şah Mesud, 2000 yılı öncesi dönemde Fransa tarafından açıkça desteklenmekteydi. Yahudi kökenli Fransız vatandaşı olan Henry Bernard Levy, Afganistan'daki Tacikleri destekleme konusunda Paris ile Şah Mesud arasında bir köprü görevi görmüştür (Levy, 2021).

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Günümüzde de Levy, Fransa'nın Ahmed Mesud'u desteklemesi gerektiğini açıkça dile getirmektedir (Levy, 2021). Taliban, iktidarı ele geçirdikten sonra Fransa, bazı insanların tahliyesi için Taliban'la görüştüğünü ve bu görüşmenin tanıma anlamına gelmediğini ifade etmiştir. Fransa gerek Taliban'a karşı Mesud'u desteklemesi gerekse de Taliban'ın AB diğerleriyle uyum içinde hareket etmemesinden dolayı Taliban'ı Afganistan'ın meşru hükümeti olarak tanıyacağını iddia etmek zordur. Bundan dolayı Fransa, Taliban'la görüşse de eski dostları olarak bilinen Penşir Hareketi'ne sıcak bakmaktadır.

Bu noktada Penşir Hareketi'yle örtülü ilişkileri bulunan ve bunu yaparken Hazaralarla mezhepsel nedenlerle iyi ilişkiler sürdüren ve Taliban'la da diyalogu koparmayan İran'ın Fransa'yla iyi ilişkilerinin bulunmasına dikkat çekmek gerekmektedir. Örneğin Taliban'ın Penşir Vadisi'ni ele geçirdiği dönemde Taliban yönetimini sert davranmakla suçlayan İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi, Fransa Cumhurbaşkanı Macron'la telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede Macron, "İran ile ikili ve bölgesel ilişkilerde ve işbirliğinde yeni bir sayfa açmak istiyoruz." derken; Reisi ise "Avrupa ile kapsamlı ilişkilerimize Fransa'dan başlamaya hazırız." ifadelerini kullanmıştır (Meydan Kıbrıs, 2021).

Diğer taraftan Macron, Penşir Hareketi'ni açıkça destekleyen Tacikistan Cumhurbaşkanı İmamali Rahman'la Penşir Vadisi'nin düştüğü dönemde telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Bu anlamda Paris'in Duşanbe ve Tahran'ı Taliban karşıtı çizgide bir araya getirmek ve Penşir Hareketi'ne uluslararası destek sağlamak istediği iddia edilebilir. Fakat İran'ın görece daha temkinli davrandığını ifade etmek gerekmektedir. Dolayısıyla Paris'in bölgede Penşir Hareketi'ni bir partner olarak gördüğü söylenebilir.

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

Penşir Hareketi'nin yanı sıra Fransa'nın Afganistan'da temas halinde olduğu sivil toplum kuruluşları da bulunmaktadır. Bunlara Première Urgence (İlk Aciliyet), Medecins du Monde (Dünya Doktorları), Alliances Urgences (Acil Durum İttifakı), Handicap International (Uluslararası Handikap) ve Action contre la faim (Açlığa Karşı Harekete Geç) örnek gösterilebilir (France 24, 2021). Fransa, mevzubahis kuruluşların yardım faaliyetleri aracılığıyla Afganistan'daki yumuşak gücünü arttırmakta ve Afgan halkıyla temaslarını arttırmaktadır.

Söz konusu anlamda etkin bir kamu diplomasisinden bahsetmek mümkündür. Lakin Fransa'nın Taliban'a mesafeli yaklaşması hasebiyle bu sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini yürütmesinin zorlaştığı da aşıkardır. Buna rağmen terör örgütü DEAŞ'ın saldırılarından kaynaklanan riskler, Fransa'yı sivil toplum kuruluşları üzerinden Taliban'la yakınlaşmaya itebilir. Ancak DEAŞ'ın artan saldırılarının Afganistan'ın güveniksizleşmesi bağlamında emperyal amaçlara hizmet ettiği de aşıkardır.

Bu anlamda Paris, DEAŞ ile Taliban'ın birbirini yıpratmasını ve bu kapsamda Penşir Hareketi'ne alan açılmasını arzuluyor olabilir. Buna rağmen Penşir Hareketi'nin mevcut durumda ciddi bir toplumsal karşılığının olmadığı ve saha hakimiyetinin tek bir bölgede dahi bulunmadığı realitesi göz önünde bulundurulduğunda, Paris'in hedeflerine ulaşmasının kolay olmadığı öne sürülebilir.

BÖLGESEL DİNAMİKLER

Afganistan merkezli olarak yaşanan gelişmelere dair Macron'un konuşmaları incelendiğinde, iki vurgunun öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki göç mevzusudur. İkincisi ise terörizmle mücadele meselesidir (Reuters, 2021). Nitekim Macron, bilhassa "radikal teröre karşı aktif olarak savaşmaya devam etmeyi hedefleyeceğini" vurgulayarak "Terörist gruplar

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

hala Afganistan'da ve bu istikrarsız ortamdan yararlanmaya çalışacaklar." demiştir. Macron'un söz konusu açıklamalarından da anlaşılacağı üzere Paris yönetimi, Afganistan'dan çekilme kararının doğru olmadığını düşünmüştür (Çakır, 2021).

Bilindiği üzere ABD, Afganistan'dan çekilme sürecinde güvenlik yükünü devrik rejimin ordusuna yıkmış ve Doha Antlaşması kapsamında Taliban'a yönelik hava operasyonlarını durdurmuştur. Bu da Taliban'ın sahadaki ilerleyişini kolaylaştırmıştır. Esasen ABD, Afganistan'da Taliban'a alan açmak suretiyle bu ülkede radikalleşme ve kaosun yükselişe geçmesini strateji olarak benimsemiştir.

Bu noktada terör örgütü DEAŞ'ın Irak ve Suriye'de aldığı yenilginin akabinde DEAŞ üyesi teröristlerin Amerikan eskortluğunda Afganistan'a taşındığını hatırlatmakta yarar vardır (Başaran, 2022). Dolayısıyla Washington yönetimi, kaos stratejisini hayata geçirerek geleneksel ötekisi olan Rusya'yı ve küresel güç mücadelesindeki rakibi ve potansiyel hegemon güç olarak değerlendirilen Çin'i istikrarsızlaştıracağı kanaatinde olmuştur (Erol ve Kaya, 2021: 427).

Dahası ABD, Okyanus ötesi bir ülke olması hasebiyle de göç riskinin muhatabı olmadığını düşünmektedir. Fransa ise göçmenlerin Avrupa'ya ulaşabileceğini ve göçmenlerin arasına sızabilecek terörist unsurların Avrupa'da ve dolayısıyla Fransa'da güvensizliğe yol açabileceğini düşünmüştür. Geline nokta itibarıyla Paris yönetiminin bu konudaki kaygılarının devam ettiğini ifade etmek mümkündür.

Öte yandan Paris, yukarıda da belirtildiği üzere AB'nin siyasi liderliğini üstlenmeye çalışmakta ve Almanya'da Angela Merkel'in emekli olmasından sonra oluşan belirsizliği fırsata çevirebilmek için ABD'nin çekildiği coğrafyalardaki etkinliğini arttırmaya çalışmakta ve küresel bir aktör olduğunu kanıtlamaya çabalamaktadır. Bunun yansıması olarak da Paris, Afganistan politikasında son derece ciddi çıkışlar yapmaktadır.

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

Bu kapsamda dönemin Fransa Maliye Bakanı Brune Le Maire'ın Afganistan merkezli güvenlik sorunları karşısında AB'nin etkin bir politika geliştirmesi gerektiğini belirten açıklamasında kullandığı şu sözler oldukça önemlidir (Reuters, 2021):

“Avrupa, Çin ve ABD'nin yanı sıra üç numaralı süper güç olmalı. Gözlerimizi açalım, tehditlerle karşı karşıyayız ve artık ABD'nin korumasına güvenemeyiz.”

Le Maire'ın sözlerinden de anlaşıldığı üzere Paris, ABD'ye karşı siyasi ve stratejik özerklik sergileyebilen bir Avrupa talep etmektedir. Bu çıkış ise söz konusu Avrupa düzenine Fransa'nın liderlik yapmak istediğini net bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Göç bağlamında Fransa'nın bir başka önerisi ise Pakistan ve İran gibi güzergâh ülkeleriyle bir mekanizma tesis edilmesi ve Avrupa'ya göçmen akışının durdurulması yönündedir. Mevzubahis durum, Fransa'nın göç yükünü AB üyesi olmayan aktörlerin omuzlarına yıkmak istediğine işaret etmektedir. Bu kapsamda Kıta Avrupası'nın koordineli bir biçimde hareket etmesi gerektiğini belirten Fransa Cumhurbaşkanı Macron (Desai, 2021), bu yaklaşımıyla da göç politikası üzerinden Paris'in AB'ye liderlik etmek istediğini açıkça ortaya koymuştur.

Bununla birlikte Fransa'nın Afganistan'da Taliban iktidarına ne ölçüde sıcak baktığı; yani bu konuda ABD'yle hemfikir olup olmadığı da net değildir. Zira Paris, yukarıda açıklandığı gibi, Penşir Hareketi başta olmak üzere bu ülkedeki bazı gruplarla yakın ilişkilere sahiptir. Ancak en dikkat çekici olan husus Fransa'nın DEAŞ terör örgütüyle de ilişkilerinin bulunmasıdır. Yani terör örgütlerini sadece ABD'nin vekil aktör olarak kullandığını düşünmek bir yanılsama olacaktır. Nasıl ki ABD, bölgesel kaos senaryosu çerçevesinde bu örgütü kullanmaya çalışıyorsa, Fransa'nın da kendi çıkarları doğrultusunda DEAŞ'ı kullanması olasılık dahilindedir.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Bahse konu olan durumu açmak adına Fransa'nın terör örgütü DEAŞ'la olan ilişkilerine değinmek gerekmektedir. Çünkü Paris yönetiminin Suriye İç Savaşı esnasında terörist grupları vekalet savaşçısı olarak kullandığı gün yüzüne çıkmıştır. Nitekim Fransız çimento devi Lefarge'ın Fransız istihbaratının bilgisi dahilinde terör örgütü DEAŞ'a 2016 senesinden itibaren ödeme yaptığı bilgisi ifşa olmuştur. Üstelik Fransa'nın insanlığa karşı suç olarak nitelendirilecek bu eylemi, Lefarge'la da sınırlı olmayabilir (News Beezer, 2021).

Tüm bu bilgilerden hareketle, halihazırda Afganistan'da da uyuyan hücrelere sahip olan DEAŞ'ın Fransa tarafından kullanılmak istenmesi de ihtimal dahilindedir. Zaten Kabil Havalimanı'na 26 Ağustos 2021 tarihinde gerçekleştirilen terör saldırısıyla başlayan ve önce Şii camilerini ve daha sonra da diplomatik misyonları hedef alan terör eylemleri, terör örgütü DEAŞ'ın sözde Horasan Emirliği'nin (ISKP) aktive olmaya başladığını tüm dünyaya göstermiştir. Bu çerçevede Fransa, Afganistan'da ISKP'yi Taliban'a karşı savaştırabilir. ISKP-Taliban çatışmaları ise Fransa'nın iyi ilişkilere sahip olduğu Penşir Hareketi'ne alan açabilir.

Anlaşılacağı üzere Fransa'nın Afganistan'daki etkisini arttırmak için DEAŞ ile Taliban'ı karşı karşıya getirmeyi tercih etmesi şaşırtıcı bir gelişme olmayacaktır. Yani Paris, DEAŞ ile Taliban'ı karşı karşıya getirmek isterken; Ahmed Mesud'u da meşru ve barışçı bir figür olarak uluslararası kamuoyuna sunmaya çalışabilir. Bu anlamda Paris'in Ahmed Mesud liderliğinde Kuzey İttifak'ını yeniden aktive etmek istediği öne sürülebilir. Yani Ahmed Mesud liderliğinde yeni bir Afganistan tahayyülüne sahip olabilir ve bu nedenle de Afganistan'daki diğer muhalif grupları da Mesud'un liderliğinde buluşturmaya dönük bir diplomasi yürütebilir. Zaten bunun emareleri de muhalif grupların organize edilen ve müşterek hareket etmeyi amaçlayan toplantılarında mevcuttur (Asia Plus, 2023).

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

Bu aşamada Bernard Henry Levy'nin Mesud'la ve diğer muhalif gruplarla temaslarda bulunmasına dikkat çekilmelidir. Bahsi geçen durum, Paris'in Levy üzerinden Taliban karşıtı arayışlara arabuluculuk yapmak istediği şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte Fransa'nın Mesud'la olan temaları, bölgede ittifak yapılan temel aktörlerin Tacikler olduğunu da ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.

Fransa'nın Levy üzerinden yürüttüğü strateji, dünyanın kalpgâhı olan Avrasya'ya açılan kapı konumundaki Afganistan'daki güç boşluğunu Rusya ve Çin gibi aktörlerin doldurması yerine, Kıta Avrupası'nın bölgesel ve küresel siyasetteki etkinliğini arttırma çabası şeklinde okunabilir.

Diğer yandan Fransa'nın Genişletilmiş Akdeniz Jeopolitiği'nde bir nüfuz alanı inşa etmek istediği bilinmektedir. Afganistan ise söz konusu jeopolitiğin en uç bölgelerinden biridir. Afganistan'da sağlanacak olan nüfuz ile Fransa, bu sayede bölgesel ve küresel düzeydeki nüfuzunu arttırabilir. Çünkü Paris yönetiminin ABD'nin geri çekildiği alanlarda faaliyet göstermek istediği ve güç boşluklarını doldurmaya çalıştığı bilinmektedir. Bu sayede Fransa, Rusya ve Çin'in artan gücüne karşı bir tampon bölge oluşturmaya çalışmaktadır.

Son olarak belirtmek gerekir ki; Asya kıtası günümüzde önemli bir yükseliş ivmesi yakalamıştır. Bu bölgedeki bir krizin devam etmesi için ise yabancı müdahale şarttır. ABD'nin çekilme sürecinde oluşan güç boşluğunu doldurmak Fransa'nın doldurması, Asya'nın yükselişini; yani yükselen Asya realitesini de sekteye uğratabilir.

Kısacası Fransa, Afganistan politikası bağlamında ABD'nin çekilmesinin ardından oluşan güç boşluğunu fırsata çevirmek suretiyle Batı'nın liderliğini üstlenmek ve bu kapsamda AB içerisindeki siyasi gücünü Almanya'ya göstermek istemektedir. Taliban karşıtı söylemler ise AB değerlerinin savunulması argümanı üzerinden küresel düzeyde

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

prestij kazanılması gayesini barındırmaktadır. Aynı zamanda Paris, Penşir Hareketi'ne Penşir Vadisi'nin Taliban'ın kontrolüne girmesine rağmen verdiği desteği sürdürmekte ve böylelikle Afrika ve Ortadoğu'da işbirliği yaptığı aktörlere güvenilir bir partner olduğu mesajını vermeye çalışmaktadır.

SONUÇ

Fransa, her ne kadar 1920'li yıllardan beri Afganistan'la ilişkilere sahip olsa da söz konusu ilişkilerin inişli-çıkışlı olduğu ve Afganistan'da meydana gelen çeşitli gelişmelerden etkilendiği görülmektedir. Zira Fransa, Sovyet işgali döneminde, birinci Taliban döneminde ve ikinci Taliban döneminde Kabil Büyükelçiliği'nin faaliyetlerini askıya almıştır.

Bununla birlikte Paris yönetimi, 7 Ekim 2001 tarihinde başlayan "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" esnasında ABD'yle birlikte hareket etmiş ve Afganistan'a asker konuşlandırmıştır. Lakin AB ülkelerinin genelinde olduğu gibi Fransa da göç ve güvenlik temelli kaygılarından ötürü 2021 yılının Ağustos ayındaki çekilme kararından rahatsızlık duymuştur. Söz konusu rahatsızlığın temelinde göç ve güvenlik kaygıları yer almaktadır. Bu nedenle de Paris yönetimi, Afganistan'daki etkisini sürdürmek ve bir kriz alanında geliştirdiği politika vesilesiyle Kıta Avrupası'na siyasi liderliğini kabul ettirmek istemektedir. Bu noktada Macron yönetiminin özellikle de Merkel sonrasında Avrupa'da yaşanan liderlik boşluğunu doldurmaya çalıştığını ifade etmek mümkündür.

Esasen Fransa, Afganistan'da 20 yıl boyunca yaptığı yatırımları korumak, bu yatırımları genişleterek söz konusu ülkedeki ekonomik kazanımlarını arttırmak ve Afganistan'ın zengin yeraltı kaynaklarından faydalanmak istemektedir. Bunu yaparken de siyaseten Afganistan'daki

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

güç boşluğunu doldurmak gerektiğini düşünmektedir. Bu yaklaşımıyla Paris hem dünyanın kalpgâhındaki etkisini arttırmak suretiyle Güney Asya, Orta Asya ve Ortadoğu coğrafyalarındaki nüfuzunu genişleteceğini hem de AB içerisindeki başat aktör konumuna ulaşacağını düşünmektedir.

Bu çerçevede Fransa'nın Afganistan politikasında iki amacı ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki, DEAŞ ile Taliban'ın karşı karşıya gelmesi suretiyle Taliban'ın ülkeyi yönetemez hale sürüklenmesidir. Zira Paris, Taliban yönetiminin çalışılabilir bir partner olduğuna inanmamaktadır.

İkincisi ise Mesud üzerinden Penşir Hareketi'nin liderliğinde Kuzey İttifakı'nı yeniden inşa etmek ve kendisine yakın bulduğu kadrolar tarafından yönetilen bir Afganistan'ın oluşmasını sağlamaktır. Bu noktada Fransa'nın Afganistan'a ilişkin ekonomik beklentilerinin ve özellikle de Penşir Vadisi'nin zengin yeraltı kaynaklarının ve doğal taşlarının belirleyici olduğu ifade edilebilir. Bu nedenle de Paris, Penşir Hareketi'ni desteklemektedir.

Ayrıca Fransa, Taliban'ın tanınma problemini derinleştirmeye dönük bir çaba içerisinde. Bu kapsamda Paris, bir yandan uluslararası toplumun Taliban'a sunduğu kapsayıcı hükümet kurulması, kadın hakları başta olmak üzere insan haklarına saygılı bir düzenin teşkil edilmesi ve terörle mücadele gibi kriterleri yüksek sesle dile getirerek Taliban'ın tanınmasını önleme konusunda somut bir duruş ortaya koyarken; diğer taraftan da Tacikistan ve İran gibi bölgesel aktörlerin Penşir Hareketi'ni gizli ya da açık şekilde verdiği desteği arttırmasını arzulamakta ve bir anlamda Taliban karşıtı bir cephe inşa etmeye çalışmaktadır. Dahası Paris, Penşir Hareketi'ni bir şemsiye örgüte dönüştürmek suretiyle Taliban karşıtı muhalefeti de birleştirmeye çabalamaktadır. Lakin söz konusu politikanın başarılı olup olmayacağı şimdilik belirsizdir. Fakat Penşir'deki Taliban egemenliğinin yansıttığı üzere, bu belirsizlik başarısızlığa çok daha yakındır.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Sonuç olarak Fransa, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesini hatalı bir karar olarak değerlendirmiş, göç ve güvenlik temelli endişeleri hasebiyle Afganistan'a olan ilgisini sürdürmüştür. Bu kapsamda Afganistan'ın madenlerine ve değerli taşlarına ulaşmak isteyen Paris, Taliban'a karşı konumlanarak Penşir Hareketi'ne sıcak yaklaşmakta ve Afganistan konusunda Batı'nın müşterek bir tutum geliştirmesine öncülük etmeye çabalamaktadır. Ancak 2021 yılının Ağustos ayından beri Taliban'ın Afganistan'a egemen olduğu, Afgan muhaliflerin dağınık bir görüntü sergilediği ve Penşir Hareketi'nin Penşir Vadisi'nde dahi tutunamadığı realitesi göz önünde bulundurulduğunda, Paris'in politikasının başarılı olması pek mümkün gözükmemektedir.

Mehmet Seyfettin EROL
Doğacan BAŞARAN

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

KAYNAKÇA

“همادا ناسن اغفا رد دوختیرومام هب: اپورا هی داحتا؛ لیل مل لانی ب نای م اظن جورخ”
می هدی م (Sacra abducere copias Coniuncto Europaeae: nos nostra
missione continue in Afghanistan). (2021). Azadi Radio, <https://da.azadiradio.com/a/31281858.html>.

Address to a Joint Session of Congress and the American People. (2001).
The White House, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>.

Afghanistan A Wake-up Call for Europe on Defence, Leadership-France.
(2021). Reuters, <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/afghanistan-wake-up-call-europe-defence-leadership-france-2021-09-04>.

Afghanistan and France Sign Long-term Friendship and Partnership Treaty.
(2012). Reliefweb, <https://reliefweb.int/report/afghanistan/afghanistan-and-france-sign-long-term-friendship-and-partnership-treaty>.

Afghanistan. (2021). CIA Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/>.

Afghanistan. (2023). AFD, <https://www.afd.fr/en/page-region-pays/afghanistan>.

Afghanistan. (2023). Ministere de L'Europe et des Affaires Etrangeres,
diplomatie.gouv.fr/en/country-files/afghanistan.

Afghanistan: Investing. (2021). Mauritius Trade Easy, <https://www.mauritiustrade.mu/en/market-survey/afghanistan/investing2>.

Afghanistan: Taliban to Reap \$1 Trillion Mineral Wealth. (2021). Deutsche
Welle, <https://www.dw.com/en/afghanistan-taliban-to-reap-1-trillion-mineral-wealth/a-58888765>.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Afghans Who Worked for France Get a Chance at Asylum-and Spark an Exodus. (2021). France 24, <https://www.france24.com/en/asia-pacific/20210630-afghans-who-worked-for-france-get-a-chance-at-asylum-%E2%80%93-and-spark-an-exodus>

BAL, G. (2023). Avrupa'nın Stratejik Özerklik Arayışına Yeni Bir İvme: Macron'un Çin Ziyareti. ANKASAM, <https://www.ankasam.org/avrupanin-stratejik-ozerklik-arayisina-yeni-bir-ivme-macronun-cin-ziyareti/>.

BAŞARAN, D. (2022). Does the US Want a Civil War in Afghanistan?. ANKASAM, <https://www.ankasam.org/does-the-us-want-a-civil-war-in-afghanistan/?lang=en>.

Colloque "90 ans de Relations France-Afghanistan 1922-2012-Histoire et Perspectives. (2012). Théâtre du Soleil, theatre-du-soleil.fr/fr/a-lire/colloque-90-ans-de-relations-france-afghanistan-1922-2012-histoire-et-perspectives-4210.

ÇAKIR, A. Macron: 'Afganistan'da Önceliğimiz Fransızlar'. (2021). Amerika'nın Sesi, <https://www.amerikaninsesi.com/a/macron-afganistanda-onceligimiz-fransizlar/6004747.html>.

ÇELİK, K. E. ve EROL, M. S. (2019). Kuşak-Yol Girişimi Bağlamında ABD'nin İran Politikasının Analizi. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 3(2), 11-41.

DEMİRTEPE, M. T. ve ERDOĞAN, İ. (2013). Obama'nın Afganistan Stratejisi: Değişim ve Süreklilik. Güvenlik Stratejileri, 9(17), 49-83.

DESAI, S. (2021). France Vows to Stop Afghan Refugee Flow with European Mechanism. Anadolu Agency, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/france-vows-to-stop-afghan-refugee-flow-with-european-mechanism/2337377>.

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

DICK, C. J. (2002). Mujahideen Tactics in the Soviet-Afghan War. England: Conflict Studies Research Center.

EFEĞİL, E. (2008). Bush Doktrini ve Dünya Güvenliğine Etkileri. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, 8, 103-122.

EROL, M. S. (2011). Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Türk Avrasyası. Mehmet Seyfettin Erol, (ed.), Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği Yeni Büyük Oyun, Ankara: Barış Platin Yayınları.

EROL, M. S. ve BAŞARAN, D. (2021). Afganistan Merkezli Gelişmelerin Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiğine Etkileri. Demokrasi Platformu Dergisi, 10(35), 1-35.

EROL, M. S. ve BİNGÖL, O. (2012). Afganistan'da Geçiş Safhası ve 2014 Sonrası Öngörüler. Gazi Akademik Bakış, 5(10), 173-187.

EROL, M. S. ve KAYA, E. (2021). Afganistan Barış Süreci: Küresel ve Bölgesel Aktörler. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 5(2), 407-457.

FISCHER, K. (2021). L'Afghanistan, un pays pauvre aux richesses convoitées. DW, <https://www.dw.com/fr/afghanistan-talibans-minerais-chine/a-58900323>.

Fiche Pays-Repères économiques. (2021). Ministère de L'Europe et des Affaires Etrangères, https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/fichepays_afghanistan_20210504_1406_cle066c8e.pdf.

France Diplomacy. (2023). Diplomatie, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/>.

Fransa "İsyan Filozofu"nu Afganistan'a Yolladı! Kardeş Kanı Dökecekler. (2021). <https://www.yeniakit.com.tr/haber/fransa-isyani-filozofunu-afganistana-yolladi-kardes-kani-dokecekler-1568423.html>.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Fransa Cumhurbaşkanı Macron: NATO'nun Beyin Ölümü Gerçekleşti. (2019). BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50342428>.

French Combat Troops Withdraw from Afghan War. (2012). Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-france-idUSBRE8AJ11020121120>.

GÜDÜL, S. ve Raof. F. L. (2020). Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun'un Anahtarı: Afganistan. Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 4(2), 13-46.

GÜRSELER, C. (2022). Makron'un Mali Politikasında Afganistan Etkisini Anlamak, Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 69-91.

İran ile Fransa Arasında 'Yeni Sayfa'. (2021). <https://meydankibris.com/2021/09/05/iran-ile-fransa-arasinda-yeni-sayfa>.

Joint Declaration between the Islamic Republic of Afghanistan and the United States of America for Bringing Peace to Afghanistan. (2020). State, www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/02.29.20-US-Afghanistan-Joint-Declaration.pdf.

L'incroyable inventaire du patrimoine afghan. (2018). Ambassade de France en Afghanistan, <https://af.ambafrance.org/L-incroyable-inventaire-du-patrimoine-afghan-31-05-2018>.

Last Minute: Documents revealed! Daesh was funded by Lafarge.... (2021). News Beezer, <https://newsbeezer.com/turkeyeng/last-minute-documents-revealed-daesh-was-funded-by-lafarge>.

LEVY, B. H. (2021). In Afghanistan, the Resistance Begins. The Globe and Mail, <https://www.theglobeandmail.com/opinion/article-in-afghanistan-the-resistance-begins/>.

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

MANİYAR, J. (2022). The Graveyard of Empires: An Endless War in Afghanistan, London: Routledge.

Merkel'den Sonra AB'nin Lideri Macron mu Olacak?. (2021). Voice of America, <https://www.voaturkce.com/a/merkel-gidince-ab-nin-lideri-macron-mu-olacak/6230829.html>.

PRESTON, I. (2005). A Political Chronology of Central, South and East Asia. London: Taylor&Francis.

Second Meeting of Afghan Opposition Group Held in Vienna to Discuss "Coordinated Political Actions" Against the Taliban. (2023). Asia Plus, <https://asiaplustj.info/en/news/world/20230427/second-meeting-of-afghan-opposition-group-held-in-vienna-to-discuss-coordinated-political-actions-against-the-taliban>.

The Taliban Are Sitting on \$1 Trillion Worth of Minerals the World Desperately Needs. (2021). CNN, <https://edition.cnn.com/2021/08/18/business/afghanistan-lithium-rare-earths-mining/index.html>.

Top Anti-Taliban Rebel Pins His Hopes on France. (2021). Politico, <https://www.politico.eu/article/ahmad-massoud-big-hope-france-anti-taliban-rebel-afghanistan>.

Uzmanlara Göre Fransa Ekonomik Krizin Faturasını Müslümanlara Çıkıyor. (2020). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uzmanlara-gore-fransa-ekonomik-krizin-faturasini-muslumanlara-cikariyor/2016220>.

Афганистан: полезные ископаемые, месторождения рудного и россыпного золота. (2021). Zolotodb, <https://zolotodb.ru/article/12627>.

Ветеран Северного Альянса Надеется, Что Торговля Изумрудами Сыграет Ключевую Роль В Экономическом Восстановлении

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Афганистана. (2002). Eurasianet, <https://russian.eurasianet.org/node/55480>.

Несметные сокровища Афганистана. Кому достанутся медь, золото и литий при талибах?. (2021). BBC, <https://www.bbc.com/russian/features-58330566>.

اپورا هیداحتا یاهروشک اب ناتسناغفا یجراخ تراجت (Afghanistan commercia peregrina cum EU terris). (2021). I24, <https://I24.im/13T08b>.

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

STRUCTURED ABSTRACT

After the USA was targeted by the terrorist organization Al Qaeda on the occasion of the terrorist attacks of September 11, 2001, the Washington administration launched the invasion of Afghanistan, which it called "Operation Enduring Freedom", on October 7, 2001, and this occupation lasted for 20 years. During the occupation in question, then-US President George W. Bush received the support of the European Union (EU) countries in the counter-terrorism operation he formulated as "Either with me or with the terrorists".

Although the USA and its allies succeeded in overthrowing the Taliban administration during the occupation, they were not successful in destroying the Taliban. For this reason, since 2009, the United States began preparations for the withdrawal, and the withdrawal process was scheduled after the Washington administration signed the Doha Agreement with the Taliban during the previous US President Donald Trump era. As a matter of fact, US President Joe Biden withdrew from Afghanistan on August 31, 2021, within the scope of the Doha Agreement dated February 29, 2020.

Although the European allies acted together with the USA during the withdrawal process, they directed various criticisms to the USA in the Afghanistan issue, especially because of the risk of immigration. In this context, the Afghanistan policy of European states gains importance. Among the European actors, the policy of France is important. Because the Paris administration has focused on filling the power vacuum in Europe, especially after the retirement of former German Chancellor Angela Merkel.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

In this context, French President Emmanuel Macron has tried to position himself as the political leader of Europe through the strategies he has developed in various crisis areas. In this context, France, which has a glorious imperial past, is especially witnessing Macron's efforts to identify himself with Napoleon Bonaparte. Although France has some problems in establishing the influence it seeks in its former colonies, it is trying to develop an effective strategy in crisis areas. Afghanistan is one of these areas.

Geopolitically, Afghanistan is at the center of Eurasia, to which all traditional theorists attach special importance; that is, it is located in the heart of the world. Halford Mackinder's "The Theory of Land Domination" also assumes that the actor controlling the heartland will dominate Eurasia, which will open the door to global leadership. Because Afghanistan is located in a critical region that provides the Middle East-Central Asia-South Asia connectivity. Consequently, the actors who want to be active in the said regions are in an effort to increase their influence in Afghanistan. Undoubtedly, this includes France.

Essentially, France wants to protect its investments in Afghanistan for 20 years, to expand these investments, to increase its economic gains in the country in question, and to benefit from Afghanistan's rich underground resources. While doing this, he thinks that it is necessary to fill the power vacuum in Afghanistan politically. With this approach, Paris thinks that by increasing its influence in the heartland of the world, it will expand its influence in the geographies of South Asia, Central Asia and the Middle East, and will reach the position of the leading actor in the EU.

FRANSA'NIN AFGANİSTAN POLİTİKASI: HEDEFLER VE ZORLUKLAR

In this context, two objectives of France's Afghanistan policy come to the fore. The first of these is that the Taliban are dragged into a state of being unable to govern the country by the confrontation of DAESH and the Taliban. Because Paris does not believe that the Taliban administration is a workable partner.

The second is to rebuild the Northern Alliance under the leadership of the Panshir Movement through Mesud and to ensure the formation of an Afghanistan governed by the cadres he finds close to him. At this point, it can be stated that the economic expectations of France regarding Afghanistan and especially the rich underground resources and natural stones of the Panshir Valley are decisive. For this reason, Paris supports the Panshir Movement.

In addition, France is making an effort to deepen the problem of recognition of the Taliban. In this context, Paris, on the one hand, put forward a concrete stance on preventing the recognition of the Taliban by voicing criteria such as the establishment of an inclusive government, the establishment of an order that respects human rights, especially women's rights, and the fight against terrorism, offered by the international community to the Taliban; On the other hand, it wants regional actors such as Tajikistan and Iran to increase their covert or open support to the Panshir Movement and in a sense tries to build an anti-Taliban front. Moreover, Paris is trying to unite the anti-Taliban opposition by transforming the Panshir Movement into an umbrella organization. However, it is unclear whether this policy will be successful or not. But this uncertainty is much closer to failure, as reflected by the Taliban rule in Panshir.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

As a result, France considered the withdrawal of the USA from Afghanistan as an erroneous decision, and continued its interest in Afghanistan due to its migration and security-based concerns. In this context, Paris, which wants to reach the mines and precious stones of Afghanistan, is positioned against the Taliban, approaches the Panshir Movement warmly and strives to lead the West to develop a common stance on Afghanistan. However, considering the reality that the Taliban has dominated Afghanistan since August 2021, the Afghan dissidents show a scattered image and the Panshir Movement has not been able to hold on even in the Panshir Valley, it seems unlikely that Paris' policy will be successful.

Mehmet Seyfettin EROL
Doğacan BAŞARAN